

УДК 338

Т. С. Зінченко,
к.с.-г.н., доцент кафедри землеустрою та кадастру
Одеської державної академії будівництва та архітектури

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ МІСЬКИХ АГЛОМЕРАЦІЙ

Zinchenko T. Ye.

Conceptual framework for establishment of urban agglomerations

В статті визначено, що об'єднання поселень в агломерацію перетворює територію в ареал стійкого економічного та динамічного зростання із значним соціальним та економічним ефектом. Розглянуто тенденцію до формування агломераційних систем, як стратегічного інструменту комплексного розвитку території.

Ключові слова: міська агломерація, субагломерація, агломераційна система

The article stipulates that union settlements in the agglomeration area converts in the area of sustainable and dynamic growth of significant social and economic effect. We consider the tendency to the formation of sintering systems as a strategic tool integrated development area.

Keywords: urban agglomeration, subagglomeratsiya, sintering system

Постановка проблеми. Сьогодні агломерування стає ключовим інструментом розвитку країни та її територій, забезпечує високу якість життя населення, створює комфортне середовище для розвитку бізнесу і підвищує конкурентоспроможність країни як єдиного цілого, пов'язаного з опорним каркасом системи розселення, високою якістю життя, транспортної та енергетичної інфраструктури орієнтованими на інноваційний сценарій розвитку. При цьому групи взаємозалежних поселень визначають високі темпи розвитку продуктивних сил та їх територіальну концентрацію, що супроводжується виникненням міських агломерацій.

В ході розвитку агломерацій реалізується процес переходу до економіки розвитку і в реальні строки вирішуються такі критичні проблеми для розвитку територій: а) підвищення конкурентоспроможності економіки та забезпечення стабільного притоку ресурсів; б) виведення агломерації та регіону на світовий ринок, як значущого вузла в системі товарних, фінансових, технологічних та культурних обмінів та закріплення в якості «оператора» глобальних фінансових потоків країни; в) модернізація та інтеграція ресурсів для створення житла, нових підприємств, розширення інфраструктури; г) регулювання внутрішньої міграції із малих, середніх міст та населених пунктів до ядра; д) контроль розвитку міста-ядра та запобігання перенасиченості і надлишкового тиску на інфраструктуру, стабільний розвиток міського центру через зміну акценту на «периферії»; е) прогноз потреби і збалансованого розвитку території [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На даний час в науковій літературі, різних стратегічних документах розвитку держав, окремих регіонів і міст, а також планах та програмах просторового розвитку знову активно використовується термін «міська агломерація», як результат процесів поєднання стратегічного та територіального планування. «...Міська агломерація не є новою адміністративно-територіальною одиницею, а являє собою організаційне утворення, яке складається з кількох територіальних громад, що мають на меті спільну реалізацію функцій місцевого самоврядування» [4]. Наукову базу досліджень пов'язаних із вивченням міських агломерацій закладено в наукових працях економістів, економістів-географів, містобудівників, соціологів. Наразі дослідження даного питання потребує подальшого вивчення. Відтак, аналіз вказує на те, що об'єднання поселень в агломерацію перетворює територію в ареал стійкого економічного та динамічного зростання із значним соціальним та економічним ефектом.

Постановка завдання. Сучасні засади розробки концептуальних основ до формування та розвитку міських агломерацій визначили мету даної статті.

Результати дослідження. Протягом всього періоду розвитку світової економіки спостерігається стійка тенденція концентрації [3]. Для формування та розвитку міських агломерацій характерне нарощування гігантських міських скупчень, що включають «зростання і розповзання» ядра, які залучають у свою орбіту все нові території, концентрують в ній значні маси населення, швидкий ріст передмість і поступове, хоча й не скрізь явно простежується, перерозподіл населення між містами-центрами і приміськими зонами, залучення сільського населення до несільськогосподарської праці, наявність маятникових міграцій та систематичного пересування людей в межах агломерації на роботу, міське навчання, культурно-побутового обслуговування та відпочинку. До того ж міські агломерації є ареалами випереджувального зростання серед оточуючої місцевості. Межі міської агломерації рухливі в часі, завдяки зміні найважливішого параметру агломерації - дальності щоденних переміщень від місця проживання до місць прикладання праці; в рамках просторової самоорганізації цих переміщень їх дальність зростає пропорційно збільшенню швидкості транспортних засобів, а витрати часу збільшуються порівняно в не значній мірі.

Нині в науковій літературі запропоновані різні критерії виділення міських агломерацій: щільність міського населення і безперервність забудови; наявність великого міста-центру, як правило з населенням не менше 100 тис. осіб; інтенсивність і дальність трудових і культурно-побутових поїздок; питома вага несільськогосподарських працівників; частка працюючих поза місцем проживання; кількість міських поселень-супутників і інтенсивність їх зв'язків з містом-центром; виробничі зв'язки; зв'язки за соціально-побутовою і технічною інфраструктурою (єдині інженерні системи водопостачання, енергозбереження, каналізації, транспорту і т.д.). В ряду випадків приймають в якості критерію комбінацію ознак, в інших випадках - орієнтуються на одну із них (наприклад, виділяють межі агломерації по 1,5 - 2-х годинних ізохронах транспортної доступності).

Ряд авторів приходять до висновку про неможливість збігу кордонів, виділених на основі різних системоутворюючих чинників, і досліджує поєднання систем, які формуються навколо основного ядра. Особливості в підходах обумовлюють відмінності в делімітації меж агломерацій. При значних розбіжностях у підходах та методах сутність явища розвитку міських агломерацій, досить з'ясована. Формування висококонцентрованих згустків взаємопов'язаного розселення відображає процес зростання і концентрації продуктивних сил, посилення контрастності розселення, зосередження багатьох видів діяльності в найбільш ефективних для їх розвитку ареалах. Автономне місто не відповідає масштабам і інтенсивності цього процесу, що вимагає більш широкій територіальній базі.

Простір агломерації розширює свої межі, поглинає суміжні населені пункти і формує навколо себе субагломерації. Субагломерація формується навколо невеликого міста, який є домінуючим у системних зв'язках із оточуючими його менш значнішими населеними пунктами, які тісно взаємопов'язані між собою. В субагломерації системний зв'язок існує із агломерацією. При цьому домінуючими в розвитку субагломерації, на нашу думку, є зручні транспортні зв'язки. Субагломерації є деякими «полюсами зростання» навколо оточуючої їх сільської місцевості. Тому констатуємо, що міська агломерація разом із субагломерацією формує агломераційну систему.

Так, на думку автора, агломераційна система - це локальна система взаємозалежних сільських та міських поселень, об'єднаних стійкими економічними, суспільними, технологічними, інфраструктурними, інноваційно-інвестиційними зв'язками, сумісно з використовуваними земельними ресурсами, що ґрунтуються на спільних соціально-економічних інтересах міста-ядра та прилеглих територіальних громад. При цьому агломераційна система (AS) визначається нами, як поєднання в системному зв'язку міської агломерації (MAgl) та субагломерації (CAgl). Математичним наповненням агломераційної системи є рівняння: $AS = MAgl + CAgl$, де агломераційна система в регіоні є ареалом випереджувального економічного зростання: $AS \rightarrow max$.

Оскільки агломераційні системи є ареалами випереджувального економічного зростання, до яких відносяться крупні міські агломерації та субагломерації з

найбільш динамічним економічним зростанням, вони забезпечують приток населення та інвестицій та забезпечують певний агломераційний ефект [2]. При цьому на нашу думку в перспективі збережеться тенденція до випереджувального розвитку агломераційних систем та концентрації в них фінансових та інноваційних ресурсів. В даному аспекті дослідження агломераційну систему розглядаємо як економічне явище, оскільки тут створюються умови для розвитку економічної діяльності, де основою є наявність зв'язків між економічними агентами цієї системи.

Цілеспрямований розвиток агломераційних систем – важлива складова в регулюванні зростанні крупних центрів і управління розвитком систем розселення. Агломераційна система розглядається нами як єдиний соціально-економічний та інноваційно-інвестиційний простір з загальною системою соціального, транспортного та інженерного облаштування, удосконалення природно-екологічного каркасу (рис 1).

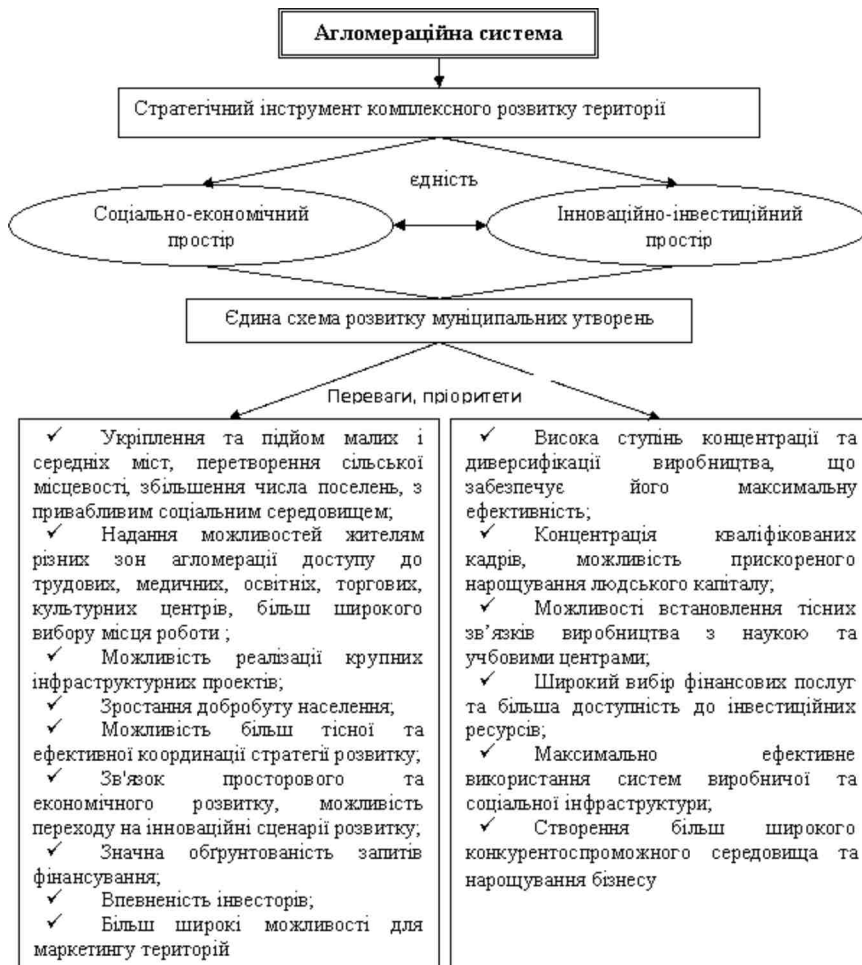

Рис. 1. Модель формування агломераційних систем

Сьогодні такі моделі можуть бути привабливими для бізнесу, якщо вони забезпечуються фінансовою підтримкою, включаючи надання гарантій, мінімізацію ризиків. До того ж нині вигідно інвестувати в агломерації, так як зразу видно ефект – зниження економічних витрат, розширення ринку праці та збуту продукції, тощо. Практично будь-які проекти (від національних до інфраструктурних) реалізуються в агломераціях із значним економічним ефектом. А можливість застосування інструментів державно-приватного партнерства значно підвищує привабливість проектів.

Висновки. Реалізація проектів для агломерацій є об'єктивною необхідністю. При цьому агломераційна система – це стратегічний інструмент комплексного розвитку території, від якого виграватиме і місто (вирішення міських проблем: винос частини виробництва, створення об'єктів транспортної та комунально-господарської інфраструктури, розвиток рекреаційних центрів, тощо), так і периферія (більш високий рівень інженерно-технічного, соціально-культурного обслуговування та рівня і якості життя населення).

Література.

1. Зінченко Т.С. Економічні засади землекористування міських агломерацій: теорія, методологія, практика/ Т.С. Зінченко.-Житомир: Видавництво «ПП Рута», 2012.- 380 с.
2. Лапо В.Ф. Пространственное распределение инвестиций в России: агломерационный эффект: научный доклад / В.Ф. Лапо.- М.: РПЭИ, 2002.- 127 с.
3. Парасюк І. Стан та тенденції територіальної концентрації економіки Одеської області на прикладі Одеського субрегіону/ І.Парасюк// Економіст.- 2011.- №1. - С. 51-53
4. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні [Електронний ресурс] : Указ Президента України № 810/98 від 22.07.1998 року. - Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua.

Стаття надійшла до редакції 19.06.2012 р.

